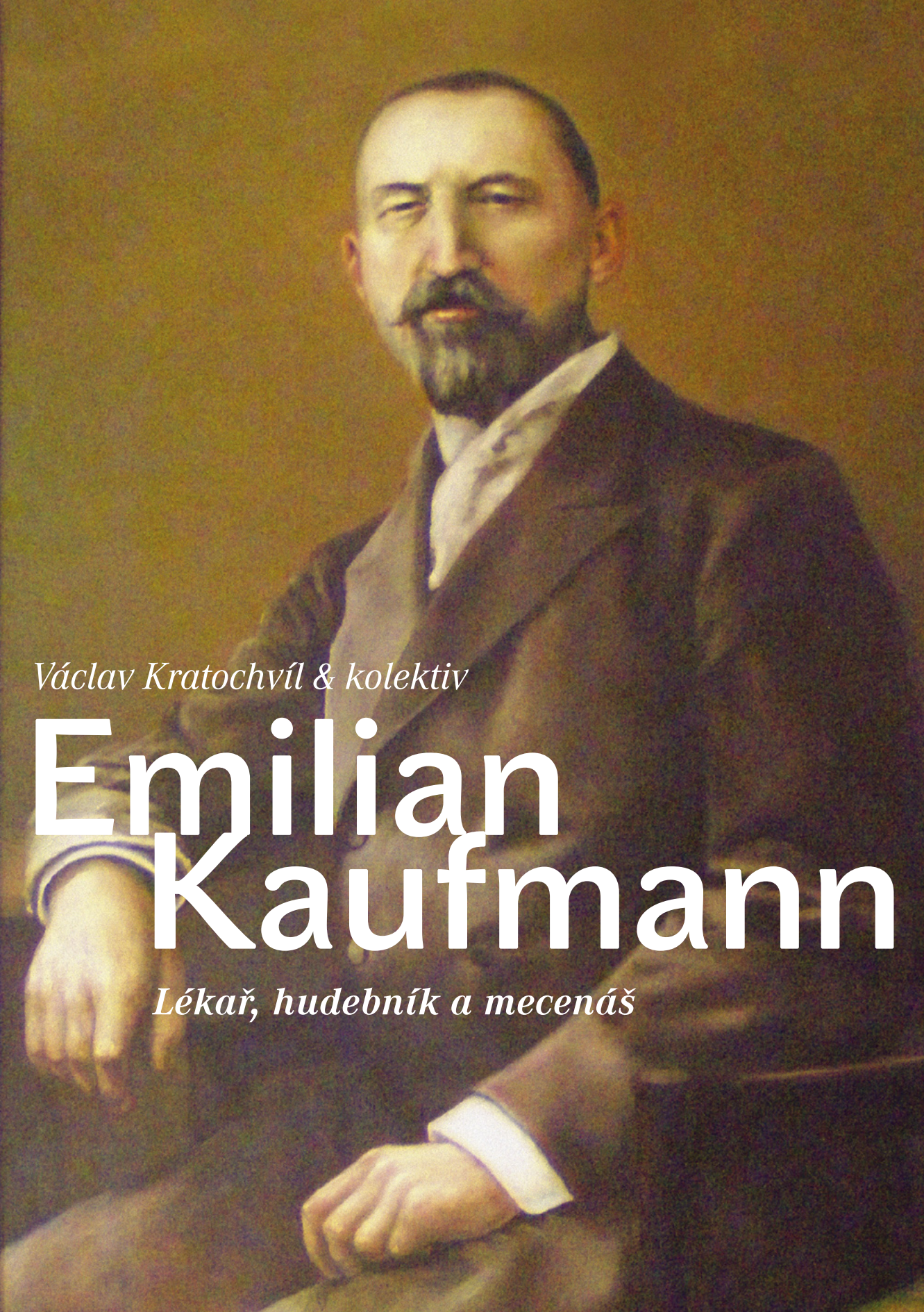

Václav Kratochvíl & kolektiv

Emilian Kaufmann

Lékař, hudebník a mecenáš

Emilian Kaufmann (1852–1912)

Lékař, hudebník a mecenáš

Nejvýznamnější rodák z Kačerova
v Orlických horách

*Václav Kratochvíl ve spolupráci
s Viktorem Chrobokem, Václavem Syrovým
a Janem Fulíkem*

Kačerov 2014

Obsah

Úvod	5
Rodina	8
Studia	9
Kaufmann lékař, člověk a mecenáš	12
Kaufmann politik	15
Kaufmann hudebník	16
Kaufmann sportovec – cyklista	19
Kaufmann a Kačerov	22
Závěť Emiliana Kaufmanna	23
Vyúčtování pozůstalosti po prof. Kaufmannovi	26
Odkaz Emiliana Kaufmanna	27
Poděkování	28
Seznam literatury	29
Seznam příloh	30
Přílohy	31

© Václav Kratochvíl & kolektiv
© Občanské sdružení Údolí KačeroV, 2014

ISBN 978-80-260-6242-4

Úvod

Žulový náhrobek Emiliana Kaufmanna na kačerovském hřbitově mne zaujal už jako malého kluka někdy na přelomu 40. a 50. let. Na zajímavost náhrobku tehdy upozornila Eva Šanovcová, předválečná filmová herečka s uměleckým jménem Gerová. V čistě německém prostředí, kde všechny původní nápisy s názvem obce byly ve tvaru „Katscher“, si na hrobě Emiliana Kaufmanna z roku 1912 můžeme v latinském nápisu přečíst český název obce (Nati vico Kačerov...). Také pokračování nápisu ...universae doktoris in Universitate Carolina-Ferdinandea Boemica C.R. mi znělo velmi vznešeně.

Byla to také Eva Šanovcová, která upozornila v roce 1946 své vrstevníky z rodiny i z okruhu známých na možnost odkoupení opuštěných a již vyrabovaných chalup v Kačerově pro rekreaci. Napomohla tak významně k záchraně alespoň části původních chalup v Kačerově. Ta malá část chalup a původních statků, které byly po válce „trvale dosídleny“ už z dřívější neexistují, a ta stavení, která zůstala po odsunu německých obyvatel neobydlená, nám nyní připomínají pouze kamenné základy, viditelné především na jaře. Tato místa také poznáte podle lip, jasanů a javorů i ovocných stromů v současném hlubokém smrkovém lese.

Bývalá obec Kačerov (Katscher) v pohraniční oblasti Orlických hor předválečného Československa s více než třemi sty obyvatel byla významná kostelem s farou a školou i pro sousední obce, počet obyvatel ale již tehdy klesal. Nyní přímo v Kačerově bydlí trvale pouze tři osoby. Není tedy ani divu, že je tato část nynější obce Zdobnice, téměř výhradně využívána pro rekreaci, na okraji zájmu státní správy.

Tendence využít Kačerov pro další výstavbu rekreačních chat začala na počátku sedmdesátých let minulého století. Naštěstí nové chaty z této doby, které bezprostředně sousedí s původními objekty, nenarušují vážněji původní ráz. Snaha zabránit další necitlivé výstavbě v intravilánu Kačerova vedla v roce 2007 ke vzniku občanského sdružení „Údolí Kačerov“. To se snaží jednak o zachování původního rázu Kačerova, jednak o upozorňování na historické, architektonické i krajinné hodnoty tohoto místa. Kačerov si rozhodně zaslouží ochranu hodnot, které se jako zázrakem zachovaly až do současné doby a míra jejich poškození je stále ještě malá. Proto je také naše sdružení iniciátorem žádosti o prohlášení Kačerova za vesnickou památkovou zónu.

Občanské sdružení bylo organizátorem vzpomínkové slavnosti na nejslavnějšího kačerovského rodáka Emiliana Kaufmanna v roce kulatých výročí jeho narození i úmrtí. Na přípravě a průběhu této akce se podíleli také členové České společnosti otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku. Příprava začala v roce 2011, kdy jsem o spolupráci požádal tehdejšího předsedu společnosti ORL prof. Jana Betku z Prahy Motola, kterého v roce 2012 zastoupil nový předseda prof. Viktor Chrobok z Hradce Králové. Přestože se naše sdružení

---

opakovaně snažilo a snaží o spolupráci s orgány místně příslušné státní správy, nikoho ani nepřekvapil nezájem z této strany.

Členové sdružení před vzpomínkovou akcí očistili hrob Emiliana Kaufmanna, znečištěný barvami a rzí v důsledku starých neprofesionálních oprav střechy kačerovského kostela, a také celkově upravili dlouhodobě zanedbávaný kačerovský hřbitov. Hlavní vstup na hřbitov se také dočkal nové dubové brány od místního tesaře Miroslava Uškrtá. Při restaurování bronzové hlavy Krista na hrobě Emiliana Kaufmanna nám pomohli i pracovníci Muzea východních Čech v Hradci Králové (Mgr. Stanislav Hrbatý).

Celá vzpomínková akce proběhla za účasti více než šedesáti osob 25. 8. 2012 u kostela sv. Kateřiny za krásného srpnového počasí v důstojném, leč příjemně odlehčeném duchu. K tomu přispěli všichni řečníci (Václav Kratochvíl, Václav Syrový, Viktor Chrobok i Jan Fulík se vzpomínkou na cyklistické aktivity EK). Přispěla k tomu i hudební vložka v podání Václava Syrového a jeho dcery Michaely.

Podle všeho můžeme Emiliana Kaufmanna označit za českého vlastence německého původu. Za vlastence v dobrém významu tohoto slova, přestože je nyní silná a neblahá snaha dát vlastenectví pouze pejorativní význam. Emilian Kaufmann byl určitě velmi zajímavá a všestranná osobnost, přesahující rodný Kačerov. Je jistě také proto veden mezi významnými osobnostmi Královéhradeckého kraje a hlavně je pokládán za zakladatele české otorinolaryngologie.

Rozhodli jsme se jako sdružení vydat tiskem získané historické informace o Emilianu Kaufmannovi, které zatím nikdo nevydal. Jejich získávání a zpracování se ujal hlavně RNDr. Václav Kratochvíl, synovec Evy Šanovcové a můj vrstevník z prázdninových klukovských kačerovských let. Chceme tak přispět i tímto způsobem k zdůraznění významu polozapomenutého Kačerova.

Pavel Novák

předseda rady o.s. Údolí Kačerov

U jižní zdi kostela sv. Kateřiny v Kačerově v Orlických Horách (dnes součást obce Zdobnice v okrese Rychnov nad Kněžnou) stojí náhrobek, na němž se latinsky můžeme dočíst:

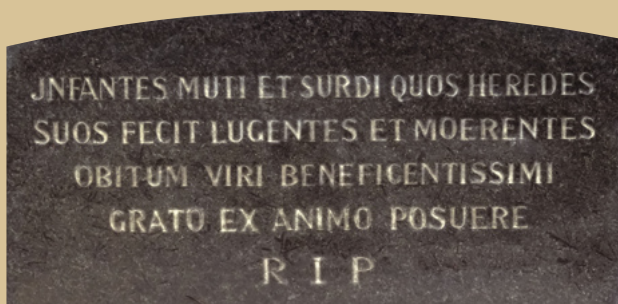

*Horní část
pomníku nad
hrobem Emiliana
Kaufmanna
na hřbitově
v Kačerově*

což můžeme přeložit jako:

*Zde odpočívají kosti slavného pana Emiliana Kaufmanna
narozeného v obci Kačerov dne 5. ledna 1852, který zemřel v Praze dne 7. července 1912,
doktora všeobecného lékařství české University Karlo-Ferdinandovy,
profesora oboru otiatrie a rinologie, primáře klinik atd.*

V dolní části pomníku je další latinský nápis:

*Dolní část
pomníku*

což lze přeložit do češtiny jako: *Němé a hluché děti, které ustanovil svými dědici, sem z nesmírné vděčnosti celého srdce položily tento kámen v hlubokém zármutku nad smrtí tohoto dobročinného muže. Odpočívej v pokoji.*

Jiný překlad zní: *Dítky hluchoněmé plačící nad ztrátou svého lidumila, který je učinil svými dědici, mu postavily tento pomník. Odpočívej v pokoji.*

Rodina

Jak stojí na náhrobku, Emilian Kaufmann se narodil 5. ledna 1852 v budově kačerovské školy, která měla číslo 73. Jeho rodiče byli podučitel Franz Kaufmann a Margaretha, roz. Acksteinerová, oba bytem v kačerovské škole čp. 73, kteří uzavřeli sňatek v únoru 1846. Franz Kaufmann se narodil 22. ledna 1825 v Zöllnei čp. 31, což je malá vesnička mezi Mladkovem a Jablonným nad Orlicí, dnes se jmenuje Celné. Margaretha se narodila také v kačerovské škole, a to 28. ledna 1820, byla tedy o pět let starší než její manžel.

*Hlava Krista na hrobě
Emiliana Kaufmanna*

Emilianův dědeček z matčiny strany byl kačerovský řídící učitel Josef Acksteiner, který do kačerovské školy přišel ze Zdobnice již v roce 1812, prý byl velice muzikální a tyto vlohy zřejmě podědil i malý Emilian. Do důchodu odešel řídící Acksteiner v roce 1852 a zemřel 1. května 1854 ve věku 75 let, vnuka si tedy moc neužil. Na místo řídícího po něm nastoupil právě jeho zeť Franz Kaufmann. Podle kronik však později vedl nemorální život a místní školní rada v Kačerově se snažila o jeho odchod, což se nakonec podařilo v roce 1878, kdy odešel do Dolního Rakouska, patrně do Ringelsdorfu nedaleko moravské hranice (viz dále). Emilianova kačerovská babička se jmenovala Marianne Acksteinerová, roz. Ungradová z Kačerova čp. 61. Zemřela 14. července 1865 ve věku 83 let.

Prarodiče z otcovy strany byli Josef Kaufmann, výměnkář v Zöllnei čp. 31, a Anna, rozená Fischerová, dcera Antona Fischera, rolníka z Linsdorfu čp. 81 (nyní se obec jmenuje Těchonín), který leží také mezi Mladkovem a Jablonným nad Orlicí.

Malý Emilian byl pokřtěn 8. ledna 1852 a křtil ho jeho strýc, bratr matky, kněz Joachim Acksteiner, který zastupoval dlouhodobě nemocného kačerovského faráře Antonína Suchánka. Za kmotry mu šli Joachim Neffe, chalupník z Kačerova čp. 55 (podle Elfriede Baars¹⁷ se jednalo o usedlost se jménem Zwerschke), Anton Wanitschke, chalupník z Kunčiny Vsi čp. 4, a třetím kmotrem byl Anton Wanitschke z Kunčiny Vsi čp. 9. Porodní bábou byla Franziska Wanitschke z Kačerova čp. 62¹¹. Výpisy z matriky kačerovské farnosti viz přílohy.

Podle článku Elfriede Baars¹⁷ měl Emilian pouze tři bratry, Filipa (*1853), Gabriela (*1857), a Josefa (*1861). To ale není správný údaj a není jasné, jak na to autorka přišla.

Podle seznamu obyvatel Kačerova¹⁸, který byl veden od poloviny 19. století, měli Kaufmannovi celkem osm dětí, pět chlapců a tři dívky. Prvorozený syn Eduard se narodil 13. dubna 1846, další byl Franz, narozený 9. září 1848, následovala Mathilda (*18. 5. 1850),

---

po Emilianovi se narodila 13. srpna 1853 Filomena, následoval Gabriel (*24. 3. 1857), o rok později Cecilie (*8. 9. 1858) a poslední byl Josef (*25. 7. 1861), jejich mamince bylo tehdy již více než 41 let. O osudech Emilianových sourozenců toho víme velmi málo. Patrně se z Kačerova rozběhli do světa. Někteří žili ve Vídni, v Opavě, další v Trutnově atd. Například sestra Cecilie je zmiňována jako učitelka v Rakousku (viz dále). Mathilda o Emilianu pečovala na sklonku jeho života (viz dále).

Po smrti prof. Kaufmanna se někteří jeho synovci a neteře soudili o jeho dědictví a neplatnost závěti (viz dále). Vztahy mezi sourozenci asi nebyly nejlepší. Projevilo se to na sklonku života prof. Kaufmanna. Ve své závěti odkázal peníze pouze Mathildě, Cecilii a Josefovi, ale dalším nic.

V kačerovské farní kronice¹² najdeme zajímavé údaje o tom, jak vypadal Kačerov (Katcher) v polovině 19. století, kdy se Emilian Kaufmann narodil. Kačerov měl tehdy 78 obytných budov a žilo zde 541 obyvatel. Pod kačerovskou farnost spadala i Kunčina Ves (Kunzendorf), tehdy měla 52 obytných domů s 361 obyvateli, a Šajtava (Schautau) s 10 domy a 65 obyvateli. Život v horách nebyl jistě jednoduchý a o 100 let později na začátku 2. světové války žilo v Kačerově již „jen“ 319 obyvatel, v době vzpomínky na slavného rodáka v roce 2012 žili v Kačerově tři trvale bydlící obyvatelé (Uškrt, Trčková, Holiday).

Škola, kde se malý Emilian narodil, stojí v Kačerově od roku 1822 a stavěla se pouhý rok. Do té doby se pro výuku dětí využívaly soukromé domy.

Studia

Malý Emilian byl zřejmě nadané dítě, což poznal již jeho otec Franz, který ho musel v kačerovské škole učit. V roce 1863 přechází jako dvanáctiletý do Rychnova nad Kněžnou na místní gymnázium, kde se určitě naučil česky, protože Rychnov byl české město. Ryze českou školou se rychnovské gymnázium stalo až od roku 1866, odkdy byly výkazy i vysvědčení psány česky. V seznamu žáků školy¹⁹ jsme našli zajímavý údaj – totiž, že v roce 1863 nastoupil do primy rychnovského gymnázia nejen jedenáctiletý Emilian, ale také jeho o čtyři roky starší bratr Franz. V Rychnově oba bydleli v podnájmu, nejprve u vdovy Anny Sobelové, později již jen Emilian u bednáře Václava Welikovského. Franz totiž v pololetí tercie ze školy odešel. Podle katalogů rychnovského gymnázia, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu Rychnov nad Kněžnou¹⁹, nebyl Emilian žádný špičkový student, na vysvědčení se objevují i trojky, jednou dokonce čtyřka, přesto byl hodnocen jako student z první čtvrtiny pořadí, vyznamenání však nikdy neměl. V kvartě se učil náboženství, latinu, řečtinu, němčinu, češtinu, matematiku, silozpyt, zeměpis a dě-

jepis a tělocvik. Kromě odborných předmětů byli studenti hodnoceni za své chování, píli a vnější úpravu písemných prací.

Od kvinty se Emilian stěhuje do Hradce Králové, kde na gymnáziu, dnes J. K. Tyla, v roce 1871 jako devatenáctiletý maturoval. To již musel ovládat češtinu dokonale. Jeho spolužákem byl o půl roku starší Alois Jirásek, který sem přišel z Hronova.

Jirásek na Kaufmanna vzpomíná ve svém autobiografickém díle „Z mých pamětí“ takto⁷:

Mezi hradeckými studenty bylo za mých časů mnoho zpěváků a výborných, jež vedl mladý professor Arnošt Skřivan, nyní na Smíchově na odpočinku žijící a u nás studentů velmi oblíbený. Slýchali jsme je o výletech, v kostele, kdež zpívali na kůru o mši nějakou vložku. Někdy zazpíval solista, jichž měli několik. Tři z nich byli moji spolužáci, Zyg Jindřich, basista, nyní v Chrudimi žijící, pak dva tenoristé, Mádr Alois a Kaufmann Emilián, nyní professor.

Jmeno a stáří žáka	Vlast a rodní	Jmeno a stáří otce nebo prarodiče	Studoval:
Emilian Kaufmann naro. 2. led. 1871	Příbr. Hradec	Emilian Hradec	1889-1891 gymn. Hradec, nyní dr.
Morat chvil	vzorné		
Přehled v jednotlivých předmětech:			
V otázkách	Dobry		
V latinské jazyce	Dostatečný, avšak ještě velmi povrchní		
V řecké jazyce	Dostatečný, avšak ještě velmi povrchní		
V české jazyce	Dostatečný		
V slovníku jazyce	chvalitebný		
V dějepis a zeměpis	Dostatečný, avšak velmi povrchní		
V matematice	Dostatečný		
V algebre	Dostatečný		
V přírodopisu	Dobry		
V filosofické propozice	Dobry		
Nález:			
Závěr: <i>Některé předměty, jako je dějepis a zeměpis, jsou velmi povrchní.</i> <i>Emilian Kaufmann</i> <i>1871</i>			

Maturitní vysvědčení z hradeckého gymnázia

Když jsme řekli, že Emilian nebyl v kvartě rychnovského gymnázia žádný špičkový student, musíme jeho výkony na hradeckém gymnáziu hodnotit daleko přísněji. U maturity propadl z kombinovaného předmětu „dějepis – zeměpis“ a musel se v říjnu podrobit opravné zkoušce, kterou sice složil, ale s poznámkou zkoušejícího „dostatečný, avšak vědomostí v některých částech děje- a zeměpisu kusé“. Ale i v dalších předmětech mladý Emilian nevynikal, spíše naopak. Kromě rodné němčiny (chvalitebný), měl z ostatních předmětů jen trojky (ve třech předmětech) nebo čtyřky (zbývajících pět předmětů)³⁴. Pouze chování bylo hodnoceno jako „vzorné“ (viz příloha).

Po maturitě přechází Emilian na Karlo-Ferdinandovu universitu do Prahy¹⁰, kde studuje medicínu, ale věnuje se také hudbě. Na lékařské fakultě je jako student medicíny zapsán od školního roku 1871/1872 a dále až do ročníku 1876/1877 (celkem šest let)²⁹. V roce 1878 nastupuje do vojenské služby a dva další roky (do r. 1880) strávil jako voják v Bosně, která byla krátce předtím obsazena vojsky Rakouska-Uherska. To by mohlo vysvětlit i jeho poměrně pozdní promoci a vstup do lékařského stavu.

Promuje a v roce 1884 se stává doktorem všeobecného lékařství (promoce 5. července 1884), tedy až ve svých 32 letech (viz příloha). Co dělal ty čtyři roky od konce vojny do

---

své promoce není jasné. Proč Emilian Kaufmann promoval až ve 32 letech? Jeden důvod je, že to byl velmi chudý student, musel si na živobytí a studium sám vydělávat, většinou doučováním jiných studentů nebo měl stipendia, ale již víme, že maturoval v 19 letech a medicínu studoval šest let. Jeho velkým koníčkem byla hudba, právě v době po návratu z vojny mohl studovat na Varhanické škole v Praze³⁰ (není to ale doloženo). Víme z dokladů, že byl výborným zpěvákem (tenorem, jak nám připomněl Alois Jirásek), že jako student medicíny hrál na varhany, zpíval, skládal, dirigoval pěvecké sbory a později také učil na varhanické škole zpěv^{30, 31}, zejména zpěv sborový, prý gregoriánský chorál (viz dále).

Po promoci se ale rozhodl, že se bude věnovat medicíně jako svému hlavnímu povolání. Ještě v roce 1884 se stává asistentem na německé lékařské fakultě u prof. Zaufala. Jen pro připomenutí, pražská univerzita se v roce 1882 rozdělila na českou Karlovu a německou Ferdinandovu, což trvalo v podstatě až do roku 1945. Název Karlo-Ferdinandova universita přetrval až do roku 1918, pak byl změněn na Karlova universita.

V archivu Univerzity Karlovy jsem našel matriku doktorů německé Karlo-Ferdinandovy university za celou dobu její existence (viz příloha). V roce 1884 je tam i záznam udělení titulu doktora lékařství Emilianu Kaufmannovi s textem, kde jsou zmíněna jména jeho rodičů i místo jeho narození:

*KAUFMANN AEMILIANUS KATCHEROVIENSIS
FRANCISCUS, LUDIMAGISTER SUPERIOR RINGELSDORFII IN AUSTRIA INF.
MARGARETHA
DOCTOR IN FACULTATE MEDICA
5. JULII 1884
PROF. DR. GUSSENBAUER – PROMOTOR
GYMN. REGINAE – HRADEC, UNIV. PRAG*

K tomu jen poznámka týkající se již zmíněného odchodu otce Emiliana Kaufmanna Franze z Kačerova. V matrice doktorů pražské univerzity je otec Emiliana zmiňován jako „ludimagister superior“, což znamená ředitel školy, a název obce Ringelsdorf je místo, kde jako ředitel v té době působil. Ringelsdorf leží v severovýchodní části spolkové země Dolní Rakousko nedaleko od moravské a slovenské hranice a je dnes spojen se sousedním Niederabsdorf do jedné obce, která má asi 1300 obyvatel.

O odchodu Franze Kaufmanna z Kačerova je také zmínka v seznamu obyvatel farnosti Kačerov¹⁸, kde se píše: „Zum ewangelischen Glauben übertreten mit seiner Familie den 22. Oktober 1873 in Drum Nr. 63 Bezirks Auscha Leitmeritz Bezirk.“ Drum jsou dnešní Stvolínky u Úštěku (Auscha), dnes jsou v západní části okresu Česká Lípa. Vypadá to tedy tak, že to „nemorální“ chování byla změna jeho vyznání na evangelickou víru. Není ale jasné,

---

kdo další z jeho rodiny s ním z Kačerova odešel, Emilian jistě nikoliv, protože ten v roce 1873 již studoval v Praze medicínu, snad někdo z mladších dětí. V Drumu (Stvolínkách) asi Franz nepobyl dlouho a brzy se stěhovali do Dolního Rakouska. V seznamu obyvatel Kačerova jsou jména celé rodiny Kaufmannovy přeškrtnuta a vedle je poznámka „Übersiedelt nach Österreich“ (přesídlili do Rakouska), bohužel již bez data.

Z dolnorakouského zemského archivu v St. Pöltenu jsem získal informaci (viz příloha), že v seznamu učitelů Dolního Rakouska (Niederösterreichischer Lehrer-Schematismus, Kornneuburg 1880) je v roce 1880 zapsán ve škole v Ringelsdorfu nejen Franz Kaufmann jako řídící učitel (Oberlehrer), ale také jeho dcera Cäcilia (Cecilie) jako industriální učitelka ručních prací (viz příloha). V dalším seznamu učitelů z roku 1880 však obě jména již uvedena nejsou. Další informace o otci našeho Emiliana Kaufmanna Franzí Kaufmannovi pocházejí z registračních indexů zemské školní rady (Registraturindizes des Bestandes Landesschulrat von Niederösterreich). Franz Kaufmann je zde uveden v roce 1878 jako učitel ve vesnici Oyenhausen, od roku 1879 změnil své působíště do Ringelsdorfu. Oyenhausen (někdy psaná jako Oeynhausen) je vesnice v okrese Baden, jižně od Vídně. Nyní je součástí větší obce Traiskirchen, kde se po roce 1948 nacházel tábor pro politické utečence, kterým prošlo i mnoho Čechů. Co se dále stalo s Franzem Kaufmannem a jeho manželkou nevíme, zasloužilo by si to další výzkum v Rakousku. Cecilie z Rakouska odešla, vdala se a žila pak jako paní Kühnelová v Trutnově.

Kaufmann lékař, člověk a mecenáš

Další postup nového lékaře Emiliana Kaufmanna v medicíně byl ale velmi rychlý. Již po dvou letech, v prosinci 1886 se habilitoval pro obor ORL u prof. Emanuela Zaufala (1837–1910) na německé pražské klinice, stal se přednostou univerzitního ambulatoria pro nemoci ušní, nosní a krční^{1,2}. Podnikl studijní cestu do Německa, v Halle pobýval u věhlasného prof. Schwartzeho. Zajímavý z dnešního hlediska je i průběh tehdejší habilitace, která probíhala od července do listopadu 1886. Komise profesorského sboru prostudovala pět Kaufmannových prací předložených k habilitaci, kterými podle komise prokázal dokonalou znalost oboru. Dále mu zadala téma zkušební přednášky, která rovněž proběhla úspěšně. Podrobnosti habilitace jsou popsány v článku MUDr. Radomíra Lány³. Docentem ušního lékařství byl jmenován 22. prosince 1886. V následujícím roce se stal přednostou ORL ambulatoria české lékařské fakulty.

V roce 1888 obdržel „venia legendi“, tedy povolení přednášet, a dne 29. října 1891 byl jmenován mimořádným profesorem ušních, nosních a hltanových chorob. Již o půl roku

---

později (8. června 1892) bylo ORL ambulatorium změněno na samostatnou kliniku, kterou vedl až do své smrti, tedy dvacet roků. Vychoval několik set nových lékařů, specialistů ORL. Byl významným členem Rakouské otologické společnosti. Napsal učebnici otologie. Teprve na jaře roku 1912 byl navržen za řádného profesora, jmenování ale přišlo příliš pozdě. Jeho nástupcem ve funkci přednosta kliniky se stal jeho žák prof. Otakar Kutvirt (1867–1929). Klinika sídlila v Praze v areálu Všeobecné nemocnice na Karlově náměstí až do roku 1997, kdy se přestěhovala do Motola⁸.

Prof. Kaufmann prováděl první radikální ušní operace, vypracoval vlastní operační techniku, navrhl a zdokonalil řadu chirurgických nástrojů. Je považován za zakladatele české otorinolaryngologie (ORL – léčení ušních, nosních a krčních chorob²⁵). Hlavní jeho činností byla práce pedagogická a klinická, snad se zde projeví geny jeho otce a dědečka, oba byli, jak jsme již zmínili, učitelé. V roce 1888 provedl první úspěšnou výčnělkovou operaci. Jiným originálním Kaufmannovým léčebným postupem byla resekce konců dolních lastur při chronické hyperplastické rýmě, resekce postranních návalků při ephyemu dutiny čelistní. Úspěšně operoval i sarkom dutiny čelní. Své zkušenosti ale většinou nepublikoval, protože je považoval za samozřejmé. To zmiňuje i prof. O. Kutvirt ve dvou článcích v Časopisu lékařů českých v roce 1912 při 60. narozeninách prof. Kaufmanna: „V přísné autokritice nechtěl publikovat věci, které považoval za samozřejmé nebo za „drobnosti“, ač se mnohdy staly základy, na kterých budovali jeho následovníci.“

Dům čp. 560 na rohu Žitné ulice a Karlova náměstí v Praze

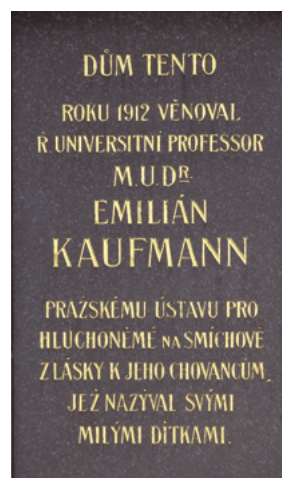

Kromě tohoto domu si Kaufmannovi postavili vilu na Zbraslavi, kde v létě bydleli, jak to tehdy bylo pro zámožnější lidi obvyklé. Pod lesoparkem zvaným dodnes Belvedere, tehdy v obci Záběhlce, koupili v roce 1890 prázdný pozemek s koňskou stájí. Na něm roku 1891 nechali postavit podle plánů stavitele Jana Hersina vilu pro odpočinek a volné chvíle (viz příloha výpis z pozemkové knihy). Vila dostala číslo 87. Po sloučení Zbraslavi s Prahou bylo číslo domu změněno na čp. 639. Manželé Kaufmannovi byli silně nábožensky založeni a nechali v obytné části vily zřídit soukromou kapli, která procházela z přízemí až do 1. patra. Ve venkovní fasádě zřídili další kapličku jako umělou jeskyni.

Po smrti Helene a Emilian Kaufmanna přešly oba domy ve smyslu závěti do vlastnictví Pražského soukromého ústavu pro hluchoněmé na Smíchově (Smíchov tehdy nebyl součástí Prahy). Zbraslavskou vilu prodal ústav již v roce 1916 za 78 000 K, a to Kongregaci šedých sester III. řádu sv. Františka Serafínského (viz příloha). Byla to nejvyšší nabídka v rámci veřejného prodeje vily. Řádové sestry, které nosily šedé pláště, odtud jejich jméno, si zde zřídily útulek a opatrovnu pro své členky pod názvem Villa Maria²⁰. Vilu provozovaly jako sociální zařízení až do roku 1950, kdy jim byla zkonfiskována a přešla do vlastnictví státu a správy OÚNZ. Zdravotnictví slouží vila i v současnosti, ale je ve velmi špatném stavu – několikrát byla necitlivě přestavěna (např. luxferové okno, výtahová šachta, přístavky obložené kachlíky), je špatně udržována, zahrada je zanedbána.

Prof. Kaufmann byl také velkým podporovatelem knihoven. Daroval buď přímo knihy, nebo peníze na jejich pořízení např. Spolku českých mediků, České otiatické klinice nebo školním knihovnám na Zbraslavi, ve Vysokém Mýtě či v Opavě.

Pamětní deska na domě

Kaufmann politik

Prof. Emilian Kaufmann byl v polovině 90. let také členem městské pražské samosprávy³². Jako vážený občan Nového Města pražského byl 26. října 1892 zvolen do sboru obecních starších královského hlavního města Prahy (období dnešního zastupitelstva). Byl zvolen ve II. volicím sboru (volební právo tehdy nebylo ještě rovné a volilo se v několika volicích sborech vždy stejný počet kandidátů, ale ty volil rozdílný počet voličů podle výše jejich daní). Z podkladů získaných v Archivu hl. města Prahy vyplývá, že v období 1893–1894 působil

---

prof. Kaufmann v těchto výborech a komisích: Komise asanační, Komise kanalizační, Komise pro stavbu jatek, Komise sadová, Komise školní, Dozorčí rada nad Vyšší dívčí školou, Dozorčí rada pro Městskou denní a večerní pokračovací školu dívčí, Kuratorium Vychovatelny v Libni, Komise pro vychovatelnu Olivových, Městská zdravotní komise, Statistická komise. To vše vykonával vedle svého působení jako pedagog a lékař a jako činovník pěveckých sborů. Jak to všechno dokázal stihnout, není jasné.

Členem městské rady, tedy nejvyššího výkonného orgánu města Prahy, byl od 14. listopadu 1894 do 15. listopadu 1895.

Do sboru starších byl podruhé zvolen 30. října 1895, opět ve II. volicím sboru a působil zde až do voleb 7. listopadu 1898. Dlužno poznamenat, že ve svém druhém volebním období nebyl již členem tolika výborů a komisí jako v období prvním.

Byl to tedy velmi aktivní a organizačně schopný člověk.

Kaufmann hudebník

Přestože se hudební aktivity Emiliany Kaufmannové nalézají poněkud ve stínu jeho lékařského působení a odkazu, je to především jeho pedagogické působení a sborový zpěv, které jsou s jeho jménem trvale spojeny²⁶. Ve skromných odkazech je uváděn jako zpěvák a sbormistr, někdy i jako varhaník a skladatel. Není však známo, kde nebo u koho se vlastně hudebně vzdělával. Není uveden v žádném seznamu studentů Pražské varhanické školy v letech 1872–1878, které jsou uloženy v Archivu hl. města Prahy^{30, 31}. Správný dobový název seznamu zní *Hlavní seznam chovanců na ústavu pro vzdělávání varhaníků a ředitelů kůrů v Praze*. Seznamy studentů tam jsou uloženy po celou dobu trvání Pražské varhanické školy, která existovala v letech 1830–1891, kdy splýnula s Pražskou konzervatoří. Našli jsme tam pro zajímavost Leoše (tehdy Lva) Janáčka, který zde jako dvacetiletý studoval v letech 1874 a 1875, nebo pozdějšího ředitele Pražské konzervatoře Jindřicha Kaana z Albestu, který zde studoval v letech 1872–1874.

Jméno Emiliany Kaufmannové jsem ale v těchto seznamech našel nikoliv mezi studenty, ale jako učitele rituálního zpěvu ve školních letech 1881–1882, 1882–1883, 1883–1884 a 1884–1885. V seznamech žáků jsou totiž uvedena i jména a podpisy učitelů, podepisoval se zde Em. Kaufmann, ale od roku 1884 již jako Dr. Kaufmann. Rituální zpěv by se dnešní terminologií nejlépe nazval chorální neboli sborový zpěv.

Pražská varhanická škola byla založena v roce 1830. Původní název školy byl *Ústav ku vzdělání varhaníků a ředitelů kůrů*. Škola byla pro svou vysokou úroveň velice oblíbená a prošly jí celé generace českých varhaníků a skladatelů. Byla vyhledávána i přes

existenci Pražské konzervatoře, založené již v roce 1811, neboť konzervatoř byla určena především pro výchovu orchestrálních hráčů a nevyučovala se v ní ani varhanní hra, ale ani skladba, dirigování a pedagogické obory. Ke sloučení obou škol pod hlavičkou Pražské konzervatoře došlo až v roce 1891 a teprve od této chvíle začala konzervatoř poskytovat komplexní hudební vzdělání.

Kaufmannovy další hudební aktivity byly zaměřeny hlavně na organizaci pěveckého života. V roce 1868 byla z podnětu Zpěváckého spolku Hlahol v Praze založena Jednota zpěváckých spolků českoslovanských, jako první česká pěvecká organizace. Na zakládajícím sjezdu bylo zastoupeno 221 spolků a přes 4 000 zpěváků a sjezd se konal v době položení základního kamene k Národnímu divadlu. Tehdy existovaly pěvecké sbory v mnoha českých a moravských městech, kolem nichž se často soustřeďoval kulturní život.

Počáteční vlastenecké nadšení však brzy opadlo a pěvecká spolková činnost se ocitla ve stínu bouřlivě se rozvíjejícího Sokola. Na valném sjezdu v roce 1881, který svolal pražský Hlahol a kterého se zúčastnilo pouze 49 spolků, už nikdo nevolal po organizování pělectva. Svolávaly se sice okázalé sjezdy, ale spolková činnost v podstatě neexistovala.

Až pěvecký sněm, který se konal u příležitosti národopisné výstavy v roce 1895 zvolil do čela Jednoty zpěváckých spolků českoslovanských prof. MUDr. Emiliana Kaufmanna²⁴. Kaufmann byl v té době již váženou a uznávanou osobností především v lékařských kruzích, byl členem pražské městské rady, avšak jeho hudební aktivity byly jakoby utajeny.

Není bohužel známo, jestli v té době působil jako sbormistr či hudební pedagog či jak byl vůbec pro kandidaturu starosty pěvecké obce objeven, získán a nakonec pro dvě funkční období zvolen. Byly to především jeho vynikající organizátorské schopnosti, které pomohly obnovit spolkovou činnost českoslovanského pělectva. Uspořádat ji po vzoru Sokola, který tehdy měl za sebou 33 let existence a rovněž se inspirovat zkušenostmi česko-německého Sängerbundu, který byl tehdy mnohem aktivnější.

Kaufmann inicioval a následně redigoval vydávání Věstníku pěveckého a hudebního, který poté vycházel až do roku 1948. Zasloužil se též o zřízení vlastního nakladatelství,

*Jedna z mála
dochovaných fotografií*

---

tehdy už Ústřední jednoty zpěváckých spolků, a zpracoval Návrh vzorových stanov pro pěvecké župy československé²². V řadách pěvectva měl Kaufmann řadu přátel i schopných spolupracovníků, ale také mnoho odpůrců, kteří kritizovali nejenom centralizaci řízení pěvectva, ale i vydávání Věstníku a další záslužná doporučení pro činnost zpěváckých spolků. Počáteční nadšení ze strany spolků postupně opadalo a Kaufmann v mnohém svém snažení zůstal osamocen. Nakonec si většinu administrativní agendy raději vykonával sám. Jeho ordinace se časem stala kanceláří Jednoty. Jen v roce 1897 přijal 560 dopisů a sám jich vypravil 300. Návštěvy pěveckých činovníků a zpěváků v ordinálních hodinách byly u něho tak časté, že to budilo u jeho pacientů nelibost, protože museli čekat.

Netečnost a nedůtklivost některých pěveckých sborů, spojená až s osobními útoky, vedla nakonec v roce 1903 ke Kaufmannově rezignaci. To, že Kaufmann nakonec nic ze svého bohatého majetku českému pěvectvu neodkázal, souviselo s jeho postupným znechucením z přístupu k jeho dobře míněným reformám. Kaufmannův odchod z čela vedení Ústřední jednoty znamenal téměř „vymazání“ jeho jména z oficiálního pěveckého života. Ostatně už on sám si na začátku svého předsednického působení výslovně přál neuvádět svoje jméno ve spojitosti s hudbou. A tak se nakonec po jeho smrti můžeme z dobových pramenů dočíst: *„Ani pouhé kvarteto mu na pohřbu nezazpívalo.“* Asi deset let po jeho úmrtí se pokusil organizátor hudebního života Alois Hraba zhodnotit význam Emilian Kaufmanna pro české pěvectvo²⁴.

Kaufmann je v různých pramenech uváděn také jako autor asi 40 chorálních skladeb²³. Zda byl ve skladbě samouk, nebo se mu dostalo soukromého či institucionálního vzdělání, není dosud známo. Jeho skladby se však uváděly, jak dokládá dobová zpráva z časopisu pro duchovní hudbu Cyril.

„O Květnou neděli, dne 16. března 1913 o 5. hodině odpoledne provedl zesílený chrámový sbor (60 pěvců) v děkanském chrámu Páně v Rakovníce skladby: 1. Em. Kaufmann: »Otče náš!« pro 8hlasý smíšený sbor.“

Činnost prof. MUDr. Emilian Kaufmanna na poli hudby je dnes téměř zapomenuta, i když ve své době musela být významná. Vždyť mezi jeho současníky, které musel znát a stýkat se s nimi, byli např. o 11 let starší Antonín Dvořák, o dva roky mladší Leoš Janáček, nebo o sedm let mladší Josef Bohuslav Foerster (všichni tři studovali na Pražské varhanické škole). Existuje záznam, že prof. Kaufmann Leoše Janáčka dokonce léčil.

Emilian Kaufmann měl velký zájem i o výtvarné umění – v pracovně přednosty kliniky ORL v Motole dosud visí velké Tkadlíkovo plátno „Eva a její synové“, které zakoupil. Ve vyúčtování pozůstalosti jsou uvedeny příjmy z prodeje obrazů, které zakoupila Galerie Rudolfinum a další soukromí sběratelé. Zbytek obrazů byl rozvěšen v prostorách Pražského ústavu pro hluchoněmé.

Kaufmann sportovec – cyklista

K odlehčení povídání o životě a díle prof. MUDr. Emiliana Kaufmanna zmiňme jeho působení v Českém klubu velocipedistů na Zbraslavi²¹. Pan profesor byl totiž velkým propagátorem jízdy na velocipedu.

Český klub velocipedistů (ČKV) Zbraslav byl založen koncem roku 1896 a byl činný do roku 1910, kdy byl svými členy rozpuštěn. Jeho založení spadá do období rozmachu různě zaměřených sportovních spolků na konci 19. stol., které následovaly univerzálněji založený Sokol. Cyklistický odbor, fungující zhruba v letech 1906 až 1924, měl ostatně i Sokol ve Zbraslavi. ČKV Zbraslav byl na rozdíl od Sokola spolkem konzervativnějším, podporujícím tehdejší monarchii. Jeho členy byli místní a někdy i přespolní podnikatelé, živnostníci, vrchnostenská úředníci, učitelé nebo i katoličtí duchovní. Bicykl si totiž tehdy nemohl dovolit každý.

ČKV Zbraslav vznikl přesně v době, kdy velocipedisté právě hromadně přesedli z kol „vysokých“ na bicykly se stejným nebo podobným průměrem předního a zadního kola. Tato kola byla tehdy zvala zcela zaslouženě „bezpečníky“, neboť sesednutí z vysokých kol učinilo cyklistiku opravdu znatelně bezpečnější. Zmíněnou změnu přinesl vynález řetězového převodu, umožňujícího pohon zadního kola. Rychlost a vynaložená síla k jízdě tak byla regulována nikoli jen průměrem obrovitého předního kola a délkou klik jako u kola vysokého, ale především poměrem velikosti dvou ozubených kol spojených řetězem.

Do doby existence ČKV Zbraslav spadá rovněž rozšíření vzduchem plněných pneumatik – kol „pneumatických“ namísto plných gumových obručí – „podušek“, jak tyto výdobytky techniky mezi sebou zvali i členové tehdejšího ČKV Zbraslav. Právě v onom období se oba typy obutí ráfků používaly ještě souběžně. Byla to tedy, jak vidno, doba překotného vývoje bicyklu.

Historii ČKV Zbraslav, která byla dosud známa pouze z velmi útržkovitě dochovaných dokumentů, se podařilo poodhalit podrobněji teprve před nedávnem, kdy byla podrobena zkoumání kronika klubu, dochovaná díky zbraslavskému občanovi Františku Kadlečkovi, který ji odevzdal v šedesátých letech minulého století do tehdejšího okresního archivu Praha-západ. Do studia kroniky i ostatních památek po klubu se pustili členové současného Veteran Bicycle Clubu Zbraslav, který je hrdým pokračovatelem dávného ČKV Zbraslav. Kdy a od koho pan Kadleček kroniku tehdy před padesáti lety získal, není známo. Kronika je však nenahraditelným a barvitým popisem velocipedistického mikrosvěta ve Zbraslavi a obsahuje mnohá jména významných Zbraslaváků a spoustu zbraslavských dobových reálií. A právě mezi členy klubu se trochu překvapivě objevuje i jméno významného českého občana německého původu, profesora Emiliana Kaufmanna, muže, jehož výjimečná životní dráha je tématem této publikace.

Pan profesor byl za člena Českého klubu velocipedistů Zbraslav přijat s několika dalšími žadateli již půl roku po jeho založení, a to na valné hromadě klubu 5. června 1897 ve starém Vejvodově hostinci ve Zbraslavi. Tehdy se jeho jméno objevuje v klubové kronice poprvé. Stejněho dne byl přijat například i Josef Havlena, slavný závodník mezinárodní třídy a tehdy již člen nejstaršího cyklistického klubu v monarchii, ČKV Smíchov. Z kroniky klubu je patrná úcta a respekt, kterému se pan profesor těšil. Nebyl členem pouze pasivním, ale zapojoval se náruživě do diskuse na klubových schůzích, když na ně jednou za delší čas osobně dorazil. Vystoupil třeba stran výběru klubových příspěvků, vybavení cvičební dráhy nebo metod výcviku v jízdě na kole. Jeho glosy a návrhy vesměs směřovaly k oživení a profesionální správě tohoto někdy nepříliš činorodého regionálního klubu. Aktivní nástup ale panu profesorovi, jak uvidíme, obvykle dlouho nevydržel.

Po téměř tříleté odmlce se jméno pana profesora objevuje v zápise z valné hromady klubu ze dne 11. března 1900. Tehdy bylo zmíněno, že přestal spolu s dalšími čtyřmi členy platit klubové příspěvky, a bylo usneseno, že neplatiči mají být opětovně upomenuti. Jestli pan profesor nakonec zaplatil, nevíme. Kronika tuto informaci neobsahuje. Agenda neplatičů byla zhusta bez milosti předávána advokátům. Jejich úspěšnost ve vymáhání byla velická, když ne stoprocentní. Byla to tehdy doba, kdy většinou stačilo dlužníkovi pouze napsat dopis.

Ať to ale dopadlo s dluhem jakkoli, pan profesor zjevně řady klubu opustil. Do klubu byl totiž opětovně přijat na členské schůzi 25. července 1903. Stejně jako o pár let dříve je jeho nástup velmi aktivní. Živě se zapojuje do diskuse, tentokrát o stavu císařských silnic a o povinnosti c. a k. místodržitelství udržovat je v řádném stavu. Na stejné valné hromadě rovněž horuje pro vyžádání cvičiště na zbraslavské městské radě, aby „*mohl klub započít intenzivní výcvik a šířena byla myšlenka cyklistická mezi dorostem*“. K výcviku žactva obecní školy se také zavázal věnovat „dobré kolo prostřední velikosti“. Žádost o poskytnutí cvičiště skutečně klubem podána byla, ale byla městskou radou zamítnuta. A jestli pan profesor přesto klubu slíbené kolo nakonec daroval? Nevíme.

Pan profesor se zúčastnil rovněž valné hromady klubu dne 20. dubna 1904, kdy přišel s návrhy ohledně výletů a vzal si za své obstarání vzoru nových klubových odznaků. O tom, jestli vzorky skutečně dodal, již kronika opět mlčí. Popáté a naposledy za zhruba sedm let členství v klubu se účastnil členské schůze 5. února 1905, kdy trochu překvapivě žádný návrhem nepředložil. Ještě 26. června podepisuje pan profesor klubový oběžník k tragickému úmrtí výše zmíněného významného člena klubu Josefa Havleny. Je to jediný jeho podpis, který se za dobu jeho působení v klubu dochoval.

Poté je 5. října 1905 na členské schůzi zmíněno, že za panem profesorem je opět evidována v tehdejších cenách nemalá pohledávka 9 korun 20 haléřů. Dobré kolo se dalo koupit za 60 korun, částku to pro mnoho tehdejších sociálně slabších nedosažitelnou. Bylo

---

usneseno pana profesora písemně oslovit a připomenout mu povinnost zaplatit poplatky až do data případného ukončení členství v klubu, tedy nejméně ještě za 1. pololetí roku 1905. Dne 13. listopadu 1905 se na schůzi klubu táže opětovně pokladník, jak je to s páně profesorovým dluhem a jak v této věci dále postupovat. V debatě se ukázalo, že žádná odpověď od pana profesora stále nedošla. Také 10. prosince 1905 je opět konstatováno, že na urgenci stále neodpověděl, a je tedy klubem spolu s dalšími dvěma neplatiči definitivně vyloučen. O vyloučení mu je zaslán informativní dopis připomínající trvání dluhu. Jméno pana profesora se počítalo ve statisících tehdejších korun a dlužné příspěvky pro něj tak nemohly být částkou podstatnou. Že by pan profesor neměl na velocipedistiku v té době čas kvůli medicíně nebo zpěvu nebo že by dopisy nedorazily na správnou adresu? Skutečný důvod se asi již nikdy nedozvíme.

Nebylo to však asi se vztahy mezi panem profesorem a jeho, teď už bývalým, cyklistickým klubem tak horké. Už 8. července 1906 se totiž, tentokrát jako host klubu, účastní celodenního výletu za rovněž bývalým členem klubu, páterem Křepelkou, do Hluboše na Příbramsku. Je to ze Zbraslavi skoro 50 kilometrů tam a stejně zpátky. I dnes je to pro mnoho padesátníků na moderních kolech ze špičkových materiálů s mnoha převody a na asfaltových silnicích slušný sportovní výkon. Panu profesorovi bylo tehdy 54 let. Vyráželo se onoho dne ze Zbraslavi již v 5 hodin ráno a v Hluboši byl desetičlenný peloton o půl jedenácté dopoledne. Zpět se pánové vydali až pozdě odpoledne a do Zbraslavi dorazili po tehdejších prašných silnicích dozajista již za šera, či spíše za tmy.

Do jaké míry se pan profesor i později účastnil klubových aktivit, mezi které patřily společenské večery nebo setkání se spřátelenými kluby, či na kolika dalších výletech s klubem byl, již asi nikdy nezjistíme. Klubová kronika v pozdějších letech jméno pana profesora nezmiňuje. Ale i tak profesor Kaufmann zůstane napořád nezapomenutelnou osobností klubu, horlivým cyklistou, významným Zbraslavákem (byť zde v jedné z vil pobýval pravděpodobně pouze na letním bytě), který to jaksi ze všech členů ČKV Zbraslav „nejdál dotáhl“ – a to hned ve dvou rozdílných oborech. Pan profesor také navždy zůstane jediným členem památného ČKV Zbraslav, který má samostatné a obsáhlé heslo v Ottově slovníku naučném²⁸.

Zmínku o cyklistických aktivitách prof. Kaufmanna jsme také našli v archivních materiálech o žalobě jeho příbuzných na neplatnost jeho závěti. Část jeho příbuzných totiž žádala zrušení závěti prof. Kaufmanna z důvodu, že ji psal už jako člověk nesvéprávný, ve stavu progresivní paralýzy. K žalobě se vyjádřil advokát Pražského ústavu pro hluchoněmé (viz dále), který několikrát dokladoval tělesnou i duševní svěžest pana profesora i v roce jeho smrti. Jedním z důkazů bylo i to, že prof. Kaufmann jezdil v roce 1911 na jaře a v létě běžně a pravidelně ze Zbraslavi do Prahy na kliniku na kole. Ještě na jaře 1912, tedy několik málo měsíců před smrtí, zkusil to samé, ale v Chuchli se mu udělalo nevolno

---

a musel vyhledat pomoc (jak sdělil svému příteli a právnímu zástupci JUDr. Schauerovi). To je také poslední zmínka o prof. Kaufmannovi jako cyklistovi.

Byl zřejmě i sokolem – vzpomeňme toho, že Jednotu zpěváckých sborů československých organizoval právě podle vzoru Sokola do jednot a žup.

Kaufmann a Kačerov

Emilian Kaufmann byl synem prostých rodičů z Kačerova v Orlických horách^{13, 14, 15, 27}. Celá jeho rodina i ostatní obyvatelé Kačerova byli čeští Němci. Německý živel v této části Čech byl ale omezen na poměrně úzké, převážně horské území u hranice s Německem, protože již Liberk, Javornice a samozřejmě Rychnov nad Kněžnou byly české obce a města. Znamenalo to, že v této části Čech nebyly v té době jiné německé školy než obecné školy, většinou maximálně pětileté. Pokud se objevilo nadané dítě, a tím malý Emilian bezesporu byl, muselo pokračovat na české škole. Víme již, že v případě Emiliana Kaufmanna to bylo nejprve v Rychnově nad Kněžnou a poté v Hradci Králové. V Praze pak působil na české části univerzity a přes angažování se v pěveckých sborech se z něj stal téměř český vlastenec. Věděl však dobře, odkud vzešel, a kontakty s rodným Kačerovem nepřerušil.

Kačerov v Orlických horách. Vlevo kostel sv. Kateřiny, vpravo budova školy čp. 73, rodiště Emiliana Kaufmanna

---

Je to zaznamenáno i v kačerovské farní kronice¹². Když v roce 1890 proběhla velká renovace kačerovského kostela, obrátil se na něj jeho přítel ze školních let, P. Vinzenz Schmidt, tehdy kačerovský farář, se žádostí o finanční příspěvek. Kaufmann zaslal 40 zlatých a dopis, který P. Schmidt ocitoval ve svém kázání při novém vysvěcení kostela:

Kaufmann mu napsal: „*Abych ti nějak ulehčil starosti, které jsi na sebe vzal při renovaci kostela, a jako farník obce, který ti chce přispět drobným obnosem, posílám ti 40 zlatých jako svůj příspěvek, který je darován v upřímném, zbožném slova smyslu.*“

Prof. Kaufmann zřejmě do Kačerova dále jezdil, a určitě stále mluvil i místním nářečím. Jeho manželka Helene darovala v roce 1896 kostelu vlastnoručně vyšíváné antependium pro mariánský oltář a v následujícím roce 1897 dva krásné oltářní gobelíny¹².

Závěť Emiliana Kaufmanna

Pátrání po prof. Kaufmannovi a jeho osudech mě zavedlo do archivu Školy pro sluchově postižené v Praze 5 v Holečkově ulici č. 4. Velká čtyřpatrová budova ve tvaru U ve velkém parku byla postavena v letech 1901–1902 jako Pražský soukromý ústav pro hluchoněmé na Smíchově. Na základní kámen poklepal v roce 1901 sám císař a král František Josef I.

Byl jsem doporučen a paní dr. Jarmila Roučková mě zavedla do místnosti archivu, kde mě zanechala u velké skříně plné desek se spisy, a to někdy hodně starými. Nebyl tam žádný soupis archivního materiálu. Už jsem to skoro vzdával, ale najednou jsem narazil na desky nadepsané „Dědictví po prof. Kaufmannovi“.

Úvodem je nutno poznamenat, že s jeho jménem i podobiznou jsem se setkal již na chodbě školy. Berou ho zde stále jako největšího mecenáše této školy, protože v závěti učinil tehdejší Pražský ústav pro hluchoněmé svým univerzálním dědicem. Odkázal mu největší část svého majetku. Co jsem v deskách³³ našel?

Projednávání dědictví nebylo jednoduché. Někteří členové rodiny prof. Kaufmanna se totiž po jeho smrti obrátili na soud se žalobou na neplatnost jeho závěti. V žalobě tvrdili, že v době, kdy bratr resp. strýc závěť podepisoval, nebyl již schopen provádět právní úkony, nebyl ve stavu napsat závěť, protože trpěl progresivní paralýzou. Spis, který je v archivu uložený³³, je stanoviskem zástupce žalované strany, tedy Pražského ústavu pro hluchoněmé k žalobě. Právním zástupcem ústavu byl JUDr. J. rytíř z Hauschild-Fritsch, advokát v Praze. Spis je datován 27. února 1913 a byl zaslán Zemskému soudu v Praze (K. u. k. Landesgericht in Prag), Abtl. IV. k č. G. Z. Cg IV 25/13 – 4.

Žalobci byli Josefine Kaufmannová, úřednice z Vídně (dcera bratra Franze Kaufmanna), Marzelle Kaufmannová, poštovní úřednice v Opavě, a Anna Kaufmannová, soukromnice

---

v Opavě jako zástupce nezletilých Gabriely a Anny Kaufmannových z Opavy. Žalobci jsou z rodin bratra Franze a sestry Gabriely, kteří v závěti EK nejsou zmíněni.

Víme již, že Emilian Kaufmann měl sedm sourozenců, většina z nich měla patrně své vlastní děti, a tak měl pan profesor ke sklonku svého života jistě mnoho neterí a synovců. Ze spisu vyplývá, že členy své širší rodiny neměl zrovna moc v lásce a že to bylo vzájemné. V příbuzenstvu panoval asi názor a očekávání, že bohatý strýček rozdělí svůj relativně velký majetek pouze mezi členy své rodiny, a to se nestalo. Místo toho většinu svého majetku věnoval úplně cizím lidem. Ve spisu se cituje výrok Emiliana Kaufmanna, že „*láska jeho příbuzných k němu je v obráceném poměru k jeho zdraví*“. Snad u nich vyvolal očekávání, že zdědí např. vilu na Zbraslavi nebo že svůj dům v Žitné ulici rozdělí příbuzným, aby měl od nich klid. Svoji závěť před nimi dokonce držel v tajnosti.

Po smrti jeho manželky Helene, v únoru 1912, se k němu proti jeho vůli nastěhovala jeho o dva roky starší sestra Mathilde Bergerová. Převzala vedení domácnosti, ale Emilian se dokonce před ní ve své ložnici zamykal. Ani tuto sestru zřejmě moc nemiloval, ačkoliv to byla ona, která mu jednou poslala dopis jejich společného bratra Franze Kaufmanna, ve kterém Emiliana nazval padouchem a lumpem. Ve svých dopisech si dříve manželce Helene často na své příbuzné stěžoval. Jeho přítel Josef Jiránek chtěl napsat členům rodiny o profesorově nemoci a chtěl od něj vědět jejich jména a adresy, ale ten mu prý tehdy řekl: „*Mathildu znáš, Sturma také (zeť sestry Mathildy) a o ostatní se nestarej!*“

Ve spisu vyvrací právní zástupce Ústavu pro hluchoněmé jednotlivé body žaloby a prokazuje, že prof. Emilian Kaufmann byl až do posledních okamžiků svého života duševně zcela zdravý, byl čilý a aktivní, spravoval si sám své finance, v této oblasti byl opatrný, až úzkostlivý. Jeho smrt přišla v důsledku selhání srdce, trpěl arteriosklerózou, slabostí srdce, měl zvětšené srdce. O tom, že Pražský ústav pro hluchoněmé učiní svým univerzálním dědicem, byl rozhodnut dlouho před svojí smrtí.

Ve spisu se uvádí, že až do roku 1911 byl E. Kaufmann tělesně zcela zdravý, a je v něm také ona zmínka (viz Kaufmann sportovec – cyklista) o tom, že dokonce na jaře a v létě 1911 jezdil skoro každý den ze Zbraslavi do Prahy na kliniku a zpět na kole. Na konci roku 1911 začal stonat, jeli spolu s manželkou ještě do Itálie, do lázní v Brixenu. Pobyt mu udělal dobře a prohlásil, že na jaře tam pojede znovu. To se již ale neuskutečnilo, protože manželka Helene v únoru 1912 zemřela. V dubnu 1912 probíhal soud s jedním nájemníkem, který neplatil nájemné v domě v Žitné ulici, a Kaufmann byl u soudu jako svědek. Krátce před smrtí byl ještě aktivní, např. v červnu zpracoval jako soudní znalec posudek ke sporu Karla Schlossera s Buštěhradskou drahou ve věci poškození sluchu. Na 29. června dostal pozvánku k odhalení nového pomníku Františka Palackého.

Spis obsahuje mnoho zajímavých podrobností z posledního roku života prof. Kaufmanna a doplňuje tak naše znalosti o této osobnosti. Jeho dlouholetým právním zástupcem

---

a přítelem byl JUDr. Anton Schauer, který (což je jistě zajímavé) se stal vlastníkem domu čp. 560 v Žitné ulici poté, co jej Pražský ústav pro hluchoněmé v roce 1925 prodal. Po jeho smrti dům zdědili v roce 1941 jeho synové, oba právníci, JUDr. Antonín a JUDr. Jiří Schauerovi, kterým byl dům zestátněn v roce 1960 (viz příloha výpis z pozemkové knihy). V současné době je vlastníkem domu Ing. Pavel Smeták (zda je z rodiny Schauerových jsme nezjistili).

Prof. Emilian Kaufmann ale cítil, že se konec jeho života blíží a chtěl sám svobodně rozhodnout o tom, jak bude naloženo s jeho majetkem. Po smrti manželky Helene, musel nejprve projednat její dědictví. Kaufmannovi sami neměli děti, a tak byl Emilian jediným jejím dědicem. Helene slíbila své neteri Helene Zechner v závěti z 9. dubna 1911 obsah trezoru, kde přechovávala své šperky a nějaké akcie, ale když zemřela, byl trezor prázdný. Prý jej vyprázdnila sama Helene, protože změnila názor a nechtěla, aby neter po ní dědila. Neter ale od Emiliana Kaufmanna přesto šperky jeho manželky dostala.

Určitá svědectví o poměrech v rodině Kaufmannových podala služka Anna Hubená.

Dne 3. července navštívil prof. Kaufmanna zbraslavský farář František Vojta, aby s ním projednal část závěti, kterou odkázal peníze chudým na Zbraslavi.

Svůj úmysl učinit Pražský ústav pro hluchoněmé na Smíchově svým dědicem a další dělení majetku diskutoval prof. Kaufmann se svým přítelem a právním zástupcem JUDr. Schauerem několikrát. Návrhy se často měnily, např. chtěl také něco odkázat klášteru v Emauzích, uvažoval o vile na Zbraslavi, ale nakonec klášter do závěti nezařadil. Někteří jeho příbuzní o jeho plánu učinit Pražský ústav pro hluchoněmé svým dědicem věděli, např. jeho neter Helene Kühnelová, která nakonec zdědila 5000 K.

V tomto smyslu se 26. června uskutečnila dvě jednání s představiteli Ústavu, nejprve s dvorním radou prof. dr. Ottem, zástupcem předsedy rady Ústavu, a odpoledne s Msgr. Kmochem, ředitelem ústavu. Jim prof. Kaufmann oznámil svůj úmysl učinit Ústav svým univerzálním dědicem, a dokonce prohlásil, že i v případě, že by se uzdravil, převede svůj majetek na Ústav.

Dne 3. července povolal k sobě JUDr. Schauera a sám a z paměti a do všech podrobností mu oznámil, komu, co a kolik chce odkázat a v závěti uvést: sestře Mathilde Bergerové 5000 K, jejím dětem – synovi Adalbertu Bergerovi a dceři Martě Sturmové také po 5000 K, sestře Cecilii Kühnelové z Altenbachu u Trutnova a jejím dětem po 5000 K, dětem bratra Josefa Kaufmanna také po 5000 K.

JUDr. Schauer uvádí, že prof. Kaufmann hovořil nejprve o částkách 3000 bez uvedení měny a že se ho tedy zeptal, zda to má být 3000 zlatých nebo 3000 Korun, Kaufmann prý po váhání řekl 3000 zl., což bylo 6000 K. Pak to snížil na 5000 K.

Služka Anna Hubená dostala 6000 K a dlouholetá domovnice Škvorová dostala 2000 K. Rozhovor pokračoval druhý den, kdy E. Kaufmann upřesnil, že chudým v Praze

---

dá 1000 K, chudým na Zbraslavi 500 K, kostelu v Pilníkově 400 K a kostelu ve svém rodišti také 400 K. JUDr. Schauer se ho zeptal, kde leží jeho rodiště, E. Kaufmann odpověděl, že se jedná o Kačerov u Rokitz. Prof. Kaufmann dále doplnil závěť – nemanželské dceři jeho sestry Filomeny Martě Kaufmannové, člence Německého divadla v Praze, odkázal 6000 K, Josefu Jiránkovi, majiteli hudební školy také 6000 K, Karl Jiránkovi z Fischeru u Karlových Varů také 6000 K.

Dne 5. nebo 6. července navštívili profesora Kaufmanna jeho kolegové MUDr. Dědeček a MUDr. Kutvirt a Kaufmann jim prý česky řekl: „*Vidíte a na vás doktory jsem zapomněl.*“

Toto všechno uvádí právní zástupce žalovaného Ústavu, aby prokázal, že závěť prof. Emiliana Kaufmanna byla učiněna v plném vědomí, co zůstavitel činí, že o tom, co a kolik komu věnuje, dobře přemýšlel a že byl při plném vědomí a duševně zdrav.

Z dalšího vyplývá, že žaloba příbuzných byla soudem zamítnuta a s majetkem prof. MUDr. Emiliana Kaufmanna bylo naloženo podle jeho poslední vůle.

Vyúčtování pozůstalosti po prof. Kaufmannovi

V archivu školy byly i další velmi zajímavé dokumenty. Bylo to zejména částečné vyúčtování pozůstalosti, tj. výkaz výnosů a nákladů, které 28. května 1917 předložil účetvedoucí pražského ústavu pro hluchoněmé František Hösch.

Přijato bylo za movitý majetek po prof. Kaufmannovi celkem 4053,12 K, z toho za 13 obrazů od Galerie Rudolfinum 2413,12 K, za nábytek od pana Brauna 259 K, za piano se stoličkou 153 K, od pana Rudolfa Krippnera za 4 obrazy 1075 K a za nábytek 153 K.

Mezi výdaji figuruje jediná, ale pro nás důležitá položka, a to za pamětní desku 568,10 K a doplatek za pomník na hrob v Kačerově 200,56 K.

Účetní zpráva uzavírá, že kladný rozdíl ve výši 3284,46 K byl uložen na vkladní knížku Městské spořitelny pražské.

Zbylé neprodané obrazy byly rozvěšeny v konferenční a zasedací místnosti ústavu. Neprodaný nábytek byl vesměs využit v ústavu. Také knihy prof. Kaufmanna (poučné a zábavné) byly převedeny do ústavní knihovny.

V archivu je také seznam předmětů odvezených z vily prof. Kaufmanna ve Zbraslavi.

Odkaz Emiliana Kaufmanna

Náhrobní kámen na hrobě v Kačerově

Profesor MUDr. Emilian Kaufmann zemřel 7. července 1912 v Praze, a to na srdeční selhání ve věku 60 let. Jeho tělo bylo vykropeno v kostele sv. Štěpána na Novém Městě pražském a následujícího dne bylo převezeno do Kačerova a zde pohřbeno. Nekrolog (viz příloha) byl publikován rektorem Karlo-Ferdinandovy university. Tři dny před svou smrtí sepsal Emilian Kaufmann svoji závěť, v níž učinil svým univerzálním dědicem soukromý ústav pro hluchoněmé na Smíchově a věnoval mu 300 000 tehdejších korun. Menší částky, jak víme, odkázal chudým v Praze a ve Zbraslavi, své služce a domovnici¹⁶. Svým příbuzným věnoval celkem 80 000 korun (vše v penězích).

Krásný náhrobní kámen na jeho hrobě v Kačerově byl pořízen právě smíchovským ústavem pro hluchoněmé a jeho chovanci sem asi jezdili o hrob svého mecenáše pečovat. Podle nápisu, který nale-

neme na kameni vpravo dole, nechal ústav pro hluchoněmé tento pomník vyrobiť v Praze u firmy Jeřábek na Smíchově a do Kačerova byl přivezen asi již hotový.

Emilian Kaufmann se po své smrti vrátil tam, odkud jako mladý a nadaný chlapec odešel, do svého rodiště, do Kačerova. Věnujme mu tichou vzpomínku.

Poděkování

Poděkování patří všem členům a příznivcům občanského sdružení Údolí Kačerov, kteří přišli s nápadem připomenout si slavného rodáka Emiliana Kaufmanna. Ti také zorganizovali u jeho hrobu slavnost, která se konala dne 25. srpna 2012 při příležitosti 100. výročí jeho úmrtí.

Poděkování také patří prof. Viktoru Chrobokovi, prof. Václavu Syrovému, Ing. Janu Fulíkovi a prof. Pavlu Novákovi za jejich aktivní účast a za příspěvky na slavnosti na kačerovském hřbitově a za jejich spoluautorství této publikace.

Další poděkování patří archivům, především Státnímu okresnímu archivu Rychnov nad Kněžnou, Státnímu okresnímu archivu Hradec Králové, Státnímu oblastnímu archivu v Zámruku, Archivu Karlovy univerzity Praha, Archivu hlavního města Prahy, Archivu Školy pro sluchově postižené v Praze a konečně rakouskému Amt der niederösterreichischen Landesregierung, Abteilung NÖ Landesarchiv v St. Pölten, které poskytly cenné podklady pro tuto práci a povolily jejich publikování.

Václav Kratochvíl

Seznam literatury

1. Zahradil, Jaromír: Dějiny české otorinolaryngologie. Publikováno na pokračování ve Zdravotnických novinách, ročník 59, č. 4, 7, 13, 15, 18, 27, 29 a 36 (2011).
2. Přecechtěl, A.: Začátky čs. otolaryngologie. Československá ORL 12, 327 (1963).
3. Lána, Radomír: Emilian Kaufmann – zakladatel první české kliniky pro choroby ušní, nosní a hltanové. Československá otolaryngologie 40, č. 5–6, str. 242–244 (1991).
4. Škeřík P., Betka J. a kol.: Příspěvek k historii otorinolaryngologie v Čechách a na Moravě. Medea, Rudolfov u Českých Budějovic, 2003, s. 17–19.
5. Škeřík, P., Betka, J.: On the beginnings of otorhinolaryngology (ORL) in Bohemia and Moravia. Journal of Laryngology and Otology 119 (2005), str. 16–19.
6. Hraba, Alois: Kaufmannova éra v československém pěvectvu. Věstník pěvecký a hudební, zvláštní číslo, Praha 1922.
7. Jirásek, Alois: Z mých pamětí I, Mladá fronta Praha, 1980
8. Hlaváčková, L., Svobodný, P.: Dějiny Všeobecné fakultní nemocnice 1790–2010. Maxdorf s.r.o. Praha, 2011.
9. Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348–1939. Díl I. A–K, Praha 1988, s. 264.
10. Stefan, Hvězdoslav: Významní lékaři absolventi hradeckých latinských škol a gymnasia. Hradec Králové, 2003.
11. Matrika farnosti Kačerov 1790–1852. Státní oblastní archiv v Zámrsku.
12. Pamětní kniha fary Kačerov 1835–1944. Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou. Přepis z kurentu a překlad do češtiny.
13. Juza, Josef: Významné osobnosti okresu Rychnov nad Kněžnou. Vydal Okresní úřad Rychnov nad Kněžnou, 2001.
14. Frýzek, Jiří: Osobnosti regionu. Noviny Rychnovska 4. 11. 2002.
15. Frýzek, Jiří: Málo známí rychnovští rodáci. Noviny Rychnovska 3. březen 2006.
16. Posel z Podhoří č. 28, 1912. Tisková zpráva o úmrtí prof. E. Kaufmanna a o jeho poslední vůli. Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou.
17. Baars, Elfriede: Emilian Kaufmann – ein würdiger Sohn des Adlergebirges. Soukromá badatelská práce, cca 1998. Uloženo ve Státním okresním archivu Rychnov nad Kněžnou.
18. Seznam obyvatel farnosti Kačerov po roce 1850. Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou.
19. Katalogy studentů gymnázia v Rychnově nad Kněžnou v letech 1864–1868. Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou.
20. Hofmeister, Rudolf: Z historie transfuzní stanice pod Belvederem. Soukromý výzkum, Praha–Zbraslav, 2012.
21. Fulík, Jan: Profesor na kole. Příspěvek pronesený na vzpomínkovém odpoledni k 100. výročí úmrtí Emiliana Kaufmanna na hřbitově v Kačerově dne 25. srpna 2012.
22. Kaufmann, Emilian: Návrh vzorových stanov pro pěvecké župy československé. 23 stran. Praha, Jednota zpěvákých spolků československých, 1897. Knihovna Českého muzea hudby Praha.
23. Kaufmann, Emilian: Heslo pěvecké. Pro smíšený sbor. Partitura 2 strany. Praha, Jednota zpěvákých spolků československých. Knihovna Českého muzea hudby Praha, sign. XXVI D 72.
24. Hraba, Alois: Kaufmannova éra v československém pěvectvu. Věstník pěvecký a hudební, zvláštní číslo, duben 1922. Viz www.ucps.cz/portal/cz/01-01-clanek.php?see_ID=395.

-
25. Chrobok, Viktor: Kaufmann lékař. Příspěvek pronesený na vzpomínkovém odpoledni k 100. výročí úmrtí Emiliany Kaufmannové na hřbitově v Kačerově dne 25. srpna 2012.
26. Syrový, Václav: Kaufmann hudebník. Příspěvek pronesený na vzpomínkovém odpoledni k 100. výročí úmrtí Emiliany Kaufmannové na hřbitově v Kačerově dne 25. srpna 2012.
27. Kratochvíl, Václav: Kaufmann – život a působení. Příspěvek pronesený na vzpomínkovém odpoledni k 100. výročí úmrtí Emiliany Kaufmannové na hřbitově v Kačerově dne 25. srpna 2012.
28. Ottův slovník naučný, díl 14, strana 94–95. Dodatky díl 3, strana 459.
29. Katalogy studentů Lékařské fakulty Karlo-Ferdinandovy university v Praze v letech 1871– 1878. Archiv Univerzity Karlovy, Praha.
30. Varhanická škola Praha. Katalogy a seznamy žáků v letech 1872–1884. Archiv hl. města Prahy, fond NAD č. 1858, Praha.
31. Varhanická škola Praha. Inventář uložených archiválií 1830–1891. Archiv hl. města Prahy. Číslo pomůcky 287. Sestavil Tomáš Jelínek, 2004.
32. Protokoly sboru obecních starších. Archiv hl. města Prahy, Praha.
33. Dědictví po prof. Emilianu Kaufmannovi. Podklady nalezené v archivu Školy pro sluchově postižené v Praze.
34. Katalog zkoušek dospělosti, 1871–1886, kn. č. 536. Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Gymnasium Hradec Králové, i.č. 746

Seznam příloh

Obrazový doprovod ke vzpomínkové slavnosti na Emilianu Kaufmannu v Kačerově v srpnu 2012	31–33
Výpis z matriky narozených dětí a přepis zápisu o narození. Státní oblastní archiv Zámorsk.	34
Výpis z matriky doktorů. Archiv University Karlovy Praha.	35
Zpráva o pátrání po Franzu Kaufmannovi. Amt der niederösterreichischen Landesregierung, Abteilung Landesarchiv, St. Pölten, Rakousko	35
Výpis z pozemkové knihy domu čp. 560, Praha-Nové Město. Katastrální úřad pro hlavní město Praha	36
Výpis z pozemkové knihy domu čp. 87 a 233, obec Záběhlice (nyní Praha-Zbraslav). Katastrální úřad pro hlavní město Praha	36
Partitura sborové skladby. Knihovna a archiv Českého musea hudby Praha.	37
Protokol č. 7 z členské schůze ČKV Zbraslav. Archiv Veteran Bicycle Club Zbraslav	38
Nekrolog k úmrtí. Archiv University Karlovy Praha.	39

Občanské sdružení Údolí Kačerov

vás zve na vzpomínkovou akci u příležitosti výročí 160 let od narození
a 100 let od úmrtí významného kačerovského rodáka

Emiliana Kaufmanna

5. 1. 1852 – 7. 7. 1912

Pocházel z německé rodiny a stal se výraznou osobou české medicíny a kultury. V roce 1891 byl jmenován profesorem na české lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Je považován za zakladatele české otorinolaryngologie. Vedle své lékařské činnosti se po celý život angažoval na poli hudby jako

sbormistr, varhaník, skladatel a redaktor Věstníku pěveckého a hudebního. Je považován za nejvýznamnějšího starostu Jednoty pěveckých spolků československých, které předsedal v letech 1895–1903. Pochován je na kačerovském hřbitově u zdi kostela svatě Kateřiny.

Vzpomínková akce se koná 25. srpna 2012
od 14 hodin u kostela sv. Kateřiny v Kačerově.

Program:

Uvádí

Pavel Novák

předseda o.s. Údolí Kačerov,
Ústav chemické technologie
restaurování památek,
VŠCHT Praha

Václav Kratochvíl

bývalý starosta Dobřichovic
Život Emiliana Kaufmanna

Viktor Chrobok

přednosta Kliniky otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku,
Fakultní nemocnice Hradec Králové.
Předseda České společnosti ORL
a chirurgie hlavy a krku ČSL JEP
**Emilian Kaufmann – zakladatel
české otorinolaryngologie**

Václav Syrový

Katedra hudebního zvuku,
Hudební fakulta Akademie
múzických umění
Emilian Kaufmann a hudba

Michaela Syrová

Zpěv

*Pozvánka na vzpomínkovou
slavnost na Emiliana Kaufmanna
v Kačerově v srpnu 2012*

Protagonisté vzpomínky 100. výročí úmrtí prof. Emilianu Kaufmanna na kačerovském hřbitově. Zleva: prof. Václav Syrový, RNDr. Václav Kratochvíl, prof. MUDr. Viktor Chrobok, MUDr. Radomír Lána a prof. Ing. Pavel Novák

Václav Syrový hraje jednu ze skladeb Emilianu Kaufmanna, Jan Fulík třetí zprava.

Vzpomínkového odpoledne se zúčastnilo i 100 let po smrti Emiliana Kaufmanna mnoho návštěvníků.

Hudební vystoupení Václava Syrového a Michaely Syrové

1852	Tag	Monat	Name des Kindes	Geburtsort	Vater	Mutter	Pathe	Ort
Januar	5. 8. 72	Emilian	Kaufmann	Emilian	Kaufmann	Kaufmann	Kaufmann	Kaufmann
Januar	11. 14. 76	Emilian	Kaufmann	Emilian	Kaufmann	Kaufmann	Kaufmann	Kaufmann
Januar	27. 28. 76	Emilian	Kaufmann	Emilian	Kaufmann	Kaufmann	Kaufmann	Kaufmann
Februar	22. 24. 77	Emilian	Kaufmann	Emilian	Kaufmann	Kaufmann	Kaufmann	Kaufmann
März	5. 7. 25	Emilian	Kaufmann	Emilian	Kaufmann	Kaufmann	Kaufmann	Kaufmann

Výpis z matriky narozených dětí
v kačerovské farnosti v roce 1852

Matriční výpis - narození	
Rímskokatolická matrika f. Kačerov, sign. 72-2, fol. 148/146	
Jméno dítěte:	Emilian Kaufmann
Datum a místo narození:	5. Január 1852, Kačerov N. 73
Datum křtu:	8. Január 1852
Náboženská:	kath.
Stav:	Ethelich
Otec:	Kaufman Franz kath., Unterlehrer in Kačerov, ehelicher Sohn des Josef Kaufman Angewandten in Zohob N. 31, dessen Ehefrau Anna geborene des Anton Fischer Bauers in Leihdorf N. 81, Hymensschaft Seisenberg, Bezirksgericht Gmünd
Mutter:	Margaretha kath., eheliche Tochter des Joseph Altknecher Lehrer in Kačerov N. 73, dessen Ehefrau Franziska geborene Ungnad aus Kačerov N. 61, Hymensschaft u Bezirksgericht Reichenau
Kmofé:	Joachim Nege Garter in Kačerov N. 55
Přední bába:	Anton Wainischke Garter in Kačerov N. 4
Pozadí bába:	Franziska Wainischke in Kačerov N. 62

Přepis zápisu o narození
Emiliana Kaufmanna
do latinky

Nomen, patria	Natus die mors	Reli- gionis	Nomen, patria et status parentum	Studia peracta
<i>Leiderer</i> <i>Rupprecht</i> <i>Bayensis</i>	20/6 1861 mors		<i>Leiderer</i> , <i>magister</i> , <i>Bay.</i> , <i>Siedlitz</i> .	<i>gymn. theol.</i> <i>Bay.</i> , <i>univ. Bay.</i>
<i>Kaufmann</i> <i>Christianus</i> <i>Bohemus</i> <i>Kaiserslautern</i>	8/1 1862 mors		<i>Kaufmann</i> , <i>lecturarius</i> , <i>superior</i> <i>Ringelbachi</i> <i>induct. inf.</i> <i>Margaretha</i>	<i>gymn.</i> <i>Regens. theol.</i> <i>univ. Bay.</i>
<i>Neubauer</i> <i>Jacobus</i> <i>Bohemus</i> <i>Kaplan vauis</i>	12/10 1861 mors		<i>Samson</i> , <i>mercator</i> , <i>Leindoll</i>	<i>gymn.</i> <i>Salsburge</i> , <i>univ. Bay.</i>
<i>Leitling</i> <i>Otto</i> <i>Bohemus</i> <i>Dobruška</i> <i>vauis</i>	1/6 1861 mors		<i>Leitling</i> <i>mercator</i> , <i>Dobruška</i> , <i>Bohemia</i>	<i>gymn.</i> <i>theol. Bay.</i> , <i>univ. Bay.</i>
<i>Lychner</i> <i>Joannes</i> <i>Bohemus</i> <i>Evangelista</i> <i>prope Jelen</i>	10 4 1862	<i>cat.</i>	<i>Lychner</i> , <i>lectur.</i> , <i>Franciscus</i>	<i>gymn.</i> <i>univ. Bay.</i>

Ductor in facultate	Promotio et promotor	Alia memorata digna
<i>philosophia</i>	9. Julii 1889. Prof. K. Heller.	<i>Dissertatio:</i> <i>Est theol. de theologia dei p-</i> <i>acta dei, Calce, Marburg?</i>
<i>historia</i>	8. Julii 1889. Prof. K. Heller.	
<i>historia</i>	3. Julii 1889. Prof. K. Heller.	
<i>historia</i>	10. Julii 1889. Prof. K. Heller.	
<i>philosophia</i>	17. Julii 1889. Prof. K. Heller.	<i>Dissertatio:</i> <i>Inquisitio theologiae catholice</i> <i>non spiritualis.</i>

Výpis z matriky doktorů německé
Karlo-Ferdinandovy university v Praze
v letech 1882-1892

Zpráva o pátrání po Franzí
Kaufmannovi z Dolnorakouského
zemského archivu v St. Pöltenu
v Rakousku, 2014

AMT DER NIEDERÖSTERREICHISCHEN LANDESREGIERUNG
Gruppe Kultur, Wissenschaft und Unterricht
Abteilung NO Landesarchiv und NO Landesbibliothek
3109 St. Pölten, Landhausplatz 1 - Kulturbezirk

Amte der Niederösterreichischen Landesregierung, 3109

Herrn
Václav Kratochvíl

Beilagen
K2-W-11/119-2014
Kernzeichen (bei Anwesenheit bitte angeben)

E-Mail: post.k2archiv@noel.gv.at
Fax: 02742/9005/12352 Internet: http://www.noel.gv.at
BürgerService-Telefon 02742/9005-9000 DVPL 0059566

Bezug Bearbeiter Datum
Mag. Günter Marian 12230 26. Februar 2014

Beitrag
Kratochvíl Václav; Franz Kaufmann, Lehrer in Ringelsdorf

Sehr geehrter Herr Kratochvíl

Bezugnehmend auf Ihre Anfrage vom 21. Februar i. J. teile ich Ihnen der Unterzeichnete mit,
daß das NO Landesarchiv über keine zentrale Personenstandskartei verfügt. Für Fragen
der Familienforschung sind in Niederösterreich in erster Linie die kirchlichen Matriken
(Tauf-, Ehe- u. Sterberegister) heranzuziehen, die im Diözesanarchiv St. Pölten, im Archiv
der Erzdiözese Wien und zum Teil noch vor Ort in den Pfarren aufbewahrt werden.
In Ludwig Müssi, (Red.), Niederösterreichischer Lehrer-Schematismus 1880 (Korneuburg
1880) 154 sind in Ringelsdorf Franz Kaufmann als Oberlehrer und eine Cäcilia Kaufmann
als „Industriellehrerin“ (Handarbeitslehrerin) ausgewiesen. In den nächsten in unserer
Bibliothek vorhandenen Schematismen ab 1888 scheinen die Namen nicht mehr auf.

B.		155
Zápis		
1	18. 12. 1933	18. 12. 1933
2	18. 12. 1933	18. 12. 1933
3	18. 12. 1933	18. 12. 1933
4	18. 12. 1933	18. 12. 1933
5	18. 12. 1933	18. 12. 1933
6	18. 12. 1933	18. 12. 1933
7	18. 12. 1933	18. 12. 1933
8	18. 12. 1933	18. 12. 1933
9	18. 12. 1933	18. 12. 1933
10	18. 12. 1933	18. 12. 1933

Výpis z pozemkové knihy
Praha - Nové Město,
dům č. 560

Výpis z pozemkové knihy
obce Záběhlice, okres Zbraslav,
dům čp. 87 a 233

B.		156
Vklad		
1	18. 12. 1933	18. 12. 1933
2	18. 12. 1933	18. 12. 1933
3	18. 12. 1933	18. 12. 1933
4	18. 12. 1933	18. 12. 1933
5	18. 12. 1933	18. 12. 1933
6	18. 12. 1933	18. 12. 1933
7	18. 12. 1933	18. 12. 1933
8	18. 12. 1933	18. 12. 1933
9	18. 12. 1933	18. 12. 1933
10	18. 12. 1933	18. 12. 1933

Partitura.

Heslo pěvecké.

Milému zpěv. spolku „Škroup“ v Praze věnoval

Prof. d. Em. Kaufmann.

Mirně ♩ = 96 Prof. d: E. M. Kaufmann.

Sopran. *mf* Bud' zpěvu zdar! Bud' zpěvu zdar, zpě-vu

Alt. *mf* Bud' zpěvu zdar! Bud' zpěvu zdar, zpě-vu

Tenor. *mf* Bud' zpěvu zdar! Bud' zpěvu zdar, zpě-vu

Bas. *mf* Bud' zpěvu zdar! bud' zpěvu zdar, zpě-vu

à tempo

Sopran. *f* Bud' zpěvu zdar! *mf* jenž

Alt. *f* zdar, bud' zpěvu zdar! *mf* jenž

Tenor. *f* zdar. bud' zpěvu zdar! *mf* Zpě-vu zdar! zpě-vu zdar, jenž

Bas. *f* zdar, zpě-vu zdar! *mf* Zpě-vu zdar! zpě-vu zdar, jenž

cresc.

Sopran. *f* bu-di sva-tý žár! *mf* Zpě-vu zdar! *cresc.* zpě-vu zdar, jenž

Alt. *f* bu-di sva-tý žár! *mf* Zpě-vu zdar! *cresc.* zpě-vu zdar, jenž

Tenor. *f* bu-dí sva-tý žár! *mf* Zpě-vu zdar! *cresc.* zpě-vu zdar, jenž

Bas. *f* bu-dí sva-tý žár! *mf* Zpě-vu zdar! *cresc.* zpě-vu zdar, jenž

Nákladem Ústřední Jednoty zpěv. spolků českoslov. v Praze.

—Jednotlivé hlasy po 5 h.—

Partitura 30 hal.

792/38

Dne 7. července r. 1912 zemřel prof. MUDr. **Emilian Kaufmann**. Narozen 5. ledna 1852 v Kačerově v horách Orlických, nižší gymnasium navštěvoval v Rychnově nad Kn., vyšší absolvoval v Hradci Králové, načež vstoupil na lékařskou fakultu v Praze. Jako medik pobyl za okupace v Bosně téměř celá dvě léta. Po promoci r. 1884 stal se assistentem na německé ušní klinice prof. Zaufala. Po té nastoupil za dalším odborným vzděláním cestu po německých universitách, zvláště ve Vídni a v Halle, kdež pobyl po delší čas. V r. 1887 habilitován pro choroby uší, nosu a hltanu na české fakultě lékařské, a stal se přednostou universitního ambulatoria pro choroby tyto. Po jmenování mimořádným professorem bylo ambulatorium změněno v kliniku r. 1892. Česká otiatrická klinika záhy stala se nejfrekventovanější mezi klinikami rakouskými nejen počtem nemocných, ale též lékaři, zejména cizími z různých krajů. Z literární činnosti jeho dlužno uvésti zvláště: »Ueber einige künstlich ausgelöste Erscheinungen bei Cheyne-Stokes'schen Athmungsphaenomen.« »Ueber partielles Hörvermögen nach Labyrinthnecrose.« »Ueber die Bedeutung der Riech- u. Epithelialzellen der Regio olfactoria.« »O pohybech bubínku.« »Příspěvek ku vyskytování se modrého hnisu.« »O krvácení z nosu.« »Ueber eine typische Form von Schleimhautgeschwulst an der äusseren Nasenwand.« Kromě toho drobná sdělení a výroční zprávy ambulatoria.

Hlavní byla jeho činnost učitelská i klinická. Za svůj životní úkol považoval výcvik mediků, zvláště pak lékařů pro život praktický, a snažil se tudíž, aby každému na jeho klinice bylo možno docílití potřebného výcviku v tomto oboru medicíny. Klinicky pak vycházejí ze zásady, že typická operace má býti sice vzorem, ne však pravidlem, již v r. 1888 provedl ve svém ambulatoriu se zdarem výčnělkovou operaci, o několik let později Stackem nazvanou radikální. Rovněž jiné způsoby: ošetření ran operačních, extrakce zadních konců dolních lastur, odstraňování fibromů nosohltanových prováděl dle

svého vlastního způsobu. Udal dále též řadu vhodných nástrojů otorhinologických. Litovati lze, že velkou svoji zkušenost neuveřejňoval tiskem. V přísné autokritice nechtěl publikovati věci, jež považoval za samozřejmé, byť byly jeho vlastními, za »drobnosti«, vždyť i »malých« kamenů je třeba ke stavbě velkolepých chrámů vědy.

Byl štědrým podporovatelem knihoven, jednak školských vůbec, zvláště pak spolku českých mediků a klinické. Tichou, ale stálou a hojnou dobročinností svou korunoval odkazem svého jmění v obnosu as 300.000 ústavu hluchoněmých v Praze, znaje ze své činnosti lékařské, jak málo je dosud o tyto nebohé postaráno.

Dr. Otakar Kutvrt.

Nekrolog k úmrtí prof. MUDr. Emiliana Kaufmanna zveřejněný ve Zprávě o studijním roku 1911-1912, kterou podal odstupující rektor University Karlo-Ferdinandovy prof. JUDr. Jaromír Čelakovský v roce 1912.

Václav Kratochvíl & kolektiv
Emilian Kaufmann

Lékař, hudebník a mecenáš

Vydalo
Občanské sdružení Údolí Kačerov
Březová 670, 252 29 Dobřichovice
v roce 2014.
Vydání první.

Foto © archiv a Miloš Hryzbil
Jazyková úprava Zuzana Fojtíková
Grafická úprava Ludmila Nováková
Vytiskla tiskárna TCS PRINT s.r.o.

ISBN 978-80-260-6242-4

Vydalo
Občanské sdružení Údolí Kačerov
Březová 670, 252 29 Dobřichovice
v roce 2014

ISBN 978-80-260-6242-4